

Tre somrar i museivärlden

Maria Ekqvist

Marskalk Mannerheim föddes i det här rummet år 1867... och annat jag lärde mig på Villnäs slott under sommaren 2006

När jag jobbade som guide på Villnäs fungerade museet enligt principen att alla som besökte huvudbyggnaden skulle ha en guide att följa med. För att besöka rummen skulle de alltså delta i våra rundturer varesig de egentligen ville lyssna på oss eller inte. Och det betydde att vi verkligen kunde ha mycket heterogena grupper som också delvis, tyvärr, bestod av besökare som närmast var tvingade att följa oss.

Villnäs slott är som museum i en ganska speciell situation, eftersom det i egenskap av Marskalk Mannerheims födelsehem och barndomshem väcker stort intresse och besökarantalet faktiskt är stort. Mannerheim var en stor "ikon" för många och hans födelsehem det verkliga dragplåstret. Att berätta om Villnäs var också intressant och utmanande eftersom man då också måste förhålla sig till många viktiga skeden i Finlands historia som berörde slottet åtminstone indirekt och som kom så pass nära nutiden att besökare ofta hade sin egen bild, eller till och med personliga minnen, av dem.

Det är också en intressant, om än stundtals ganska omöjlig, utmaning att forma en berättelse som intresserar alla besökarna i gruppen, meddela om de förhållningregler som måste gälla så att medelandet går fram till alla utan att någon blir sårad och samtidigt hålla koll på de andra guiderna så att man inte rör sig för snabbt eller långsamt och orsakar stockningar i de små rummen.

En speciell kategori besökare var de tyska beställningsgrupper som dök upp då och då och som man inte som i vanliga fall hade sådär 30-45 minuter på sig att guida, utan orsakade ett saligt kaos med då de skulle se allt i slottet på 20 minuter max och de helst då också ville hinna handla sina vykort i museibutiken. Förutom ett otal grupper jag glömt hade vi också besök av några skolgrupper, barngrupper, en grupp människor från vuxenutbildningscentralen där många hade utländsk bakgrund och ett par grupper med utvecklingsstörda där många deltagare hade en mycket varierande uppfattning om vad ett museum var för något. Sådana grupper var intressanta, men inte nödvändigtvis så enkla att bemöta, då det inte var så lätt att ens ana sig till vad man borde förklara... Just att möta folk av alla slag - från den kvinna som i början av sommaren ställde sig upp och lekte ugglan i herrkammaren till forskare och professorer med stora detaljkunskaper - tycker jag att var det som gjorde jobbet intressant och utmanande.

Som omväxling, eftersom man mest brukar höra om det negativa, ska jag också här berömma vissa föräldrar och gruppleddare. Det är fint att somliga ännu vågar tro på att man

verkligen kan säga ifrån till barn utan att skada dem för livet. Ett museum som Villnäs, med värdefulla och ömtåliga föremål stående framme mest överallt, är helt enkelt ett ställe där man måste bete sig enligt vissa regler och hur i all sin dar skulle ens det bästa barn i världen veta det om man inte får tala om det?

Helst borde man som guide både själv kunna en massa och kunna förmedla det vidare. Det kändes som en ganska märklig situation att plötsligt börja berätta om ett museum jag sett för första gången ungefär en vecka innan och under mina första veckor hoppades jag verkligen att besökarna inte skulle ställa alltför många frågor... I allmänhet ville folk gärna att vi skulle kunna förklara allt från landhöjningens mekanismer till hur 1700-talets byggmästare arbetade eller hur krigsflottan fungerade i slaget vid Fehmern och det var inte bara stora mängder fakta att lära, utan jag måste också "lära om" det jag redan kunde för att på finska kunna redogöra för de sammanhang och händelseförlopp jag trots allt hade ungefär klart för mig på mitt modersmål. Min bakgrund, med etnologi som huvudämne, gav kanske inte en lika bra faktagrund för att guida i museet som studier i historia eller konstvetenskap. Men det gick faktiskt snabbt att lära sig mycket, säkert just för att det var vanligt att hålla åtminstone tre guidningar per dag, och mitt sätt att som etnolog förhålla mig till t.ex. siffror och fakta var kanske egentligen en bra utgångspunkt till att bygga upp intressanta guidningar. Men speciellt när det var fråga om skolgrupper där någon verkligen frågade på allvar och av intresse skulle jag ofta så väldigt gärna ha kunnat berätta mer än vad jag faktiskt visste...

En stor skillnad mot mina tidigare museierfarenheter var att Villnäs slott är ett relativt litet museum, där man fick en helhetsbild av vad som var på gång, men tyvärr också av vad som planerades men genomfördes bara till hälften eller inte alls lyckades. Ett aktuellt projekt handlade om att göra museet lättare tillgängligt för specialgrupper (ACCU-projektet) och det hade resulterat i en mycket fin dvd-film vi kunde visa för besökare och som de verkligen utnyttjade och uppskattade, men också i att vi fått hjälpmedel för hörselskadade som det visade sig att besökare ofta tyckte det var ganska pinsamt att bli erbjudna.

Något jag hade en känsla av att man verkligen kunde ha utvecklat var trädgården/parken kring museet. Den intresserade många besökare, men hölls tyvärr inte i sådant skick att den skulle ha haft speciellt mycket att erbjuda om herrgårdarnas trädgårdskultur eller som tillägg till Villnäs egen historia. Nu var den kanske mest givande för besökare med matsäck. Åtminstone det lilla trädgårdsrummet i ena sidobyggnaden, som fungerade som utställning över slottets olika trädgårdsskeden, skulle man säkert kunna utveckla på flera sätt, inte minst med något slags bättre karta över landhöjningen som många ville veta mera om. Och många saknade också ett rum med mera info om marskalken och släkten Mannerheim. Ofta stötte jag även på besökare som varit i nästan alla museer av herrgårdstyp här i landet och många utomlands och gärna ville ha mig att jämföra dem. Tyvärr kunde jag ju bara svara att jag aldrig sett dem, eftersom det är en ganska omöjlig ekvation att säsongen för de flesta museer infaller samtidigt och den som jobbar på dem knappt har möjlighet att se annat än den egna arbetsplatsen...

Jag kände ofta att vi i personalen blev en väldigt stor del av vad besökare såg och upplevde av museet. Och även om det fanns några gamla förhållningsregler på väggen (som visst varit aktuella på 1980-talet) kände jag att vi närmast själva fick försöka bedöma vad som var lämpligt att säga och göra och vad som kunde vara museets etiska normer, regler och riktlinjer. Samtidigt som vi sommarjobbade hörde till dem som syntes mest utåt och också fick känna av vad som fungerade eller inte gick, hörde vi också till dem som hade minst möjlighet att påverka museets linje och målsättning och jag hade ofta en känsla av att inte veta vad de som uppifrån beslöt om museet egentligen ville.

Med en museiverkstad som arbetsrum. Om att arbeta som hantverkare på Friluftsmuseet Klosterbacken i Åbo somrarna 2004 och 2005

Maria Ekqvist

Som väverska på Klosterbacken hade jag till uppgift att ge besökarna en bild av hur trähusåbo tedde sig för ca 150 år sedan och hur man då levde, bodde och arbetade. Jag förväntades sitta och väva produkter för museets eget behov och till försäljning och samtidigt skulle jag visa hur jag gjorde och berätta för besökarna om vävning, vävstolar och textilhantverk under äldre tid, och helst också om inredningen i stugan, om stockbyggnadsteknik, om hur människor levde förr och om själva museets historia...

I slutet av min första museisommar hade jag säkert kunnat berätta till och med i sömnen att Åbo brand var år 1827 och ofta hade jag en känsla av att det hade varit bäst att gå omkring klädd i en stor skylt där det stod ”man får inte fotografera med blix” på minst tio språk. Men arbetet kändes ändå minst sagt mångsidigt och småningom fick jag försöka ta reda på allt möjligt som varifrån stenarna i husgrunden hämtades då stugan byggdes, eller vad underhyresgäserna kunde ha betalat per månad efter Åbo brand. Det var roligt att arbeta med många nya och olika människor, men de många korttidsanställda utan större förkunskaper skapade också problem då intresserade besökare fick lämna museet med känslan av att just ingen kunnat besvara deras frågor alls... Det var också ganska besvärligt att ekonomin ofta bara tillät att hantverkare kom som oavlönade praktikanter för en sommar eller ännu kortare tid och de då nästan utan handledning borde ha kunnat allt.

Vi som jobbade på museet var klädda i tidstypisk dräkt, något som jag tyckte mycket om, men som också var rena utmaningen. Förutom att det krävde sin tid innan jag vande mig vid att använda styckemössor till vardags innebar det problem att sömmerskan visst inte riktigt hade tänkt på att jag kunde behöva lyfta armarna över huvudet, eller hade funderat över hur jag skulle komma in i vävstolen med en underkjol som var så snäv att jag knappt kunde gå... Vissa turister – av någon anledning stötte jag främst på amerikaner av den sorten - trodde också verkligen att vi bodde och levde i museimiljön och det var lite svårt att förklara för en vuxen människa att ”det här är faktiskt mitt jobb och jag går hem

klockan sex” utan att det blev pinsamt. Att verkligen ha som uppgift att GÖRA saker i en *museiverkstad* hade också sina sidor. Som museolog kan man sitta och lära sig t.ex. att föremålen inte får vidröras utan handskar, men i praktiken hände allt möjligt som ledde till att man snabbt fick försöka välja det bästa av ett antal sämre alternativ. Dessutom fanns det alltid sådana arbetsmoment då det inte var så lätt att se glad ut varje gång det kom besökare som ville att man (för hundrade gången samma dag) berättade vad man sysslade med. Det verkade heller aldrig vara så gott om besökare som faktiskt var väl insatta i hantverket som då jag hade gjort något fel jag knappt alls visste hur jag skulle börja reda upp. Dessutom får museiföremål och gamla redskap inte repareras i första taget, även om de fungerar allt annat än optimalt, och de får sällan bytas ut även om de knappt längre *kan* repareras. Sist och slutligen blev det främst jag som fick anpassa mig efter vävstolen, som drog snett åt vänster hur jag än bar mig åt... och mitt tyg blev ändå ganska rakt då jag gjorde allt så högervidet jag kunde och alltid slog till mest i den kanten!

Ibland kom också ”pressen”, dvs. ÅU, Turun Sanomat, Pikku Kakkonen och Turku-tv m.fl. på besök. Oftast informerades man först efteråt, eller ibland samtidigt som något hände... och då var det bara att se glad ut, improvisera (och ibland använda rätt lång tid till att sprätta upp vävda bitar efteråt!). Alla möjliga, både turister och riktiga fotografer, ville också ta fotografier när jag gick upp och ner för trapporna, vävde, eller stod i en konstig ställning och tittade ut genom ett fönster... och när det kändes alltför pinsamt fick jag bara intala mig att det ju var dräkten och interiören de brydde sig om egentligen. Fast det kändes också konstigt att liksom bli sedd som ett ”föremål” istället för som en människa.

Något jag inte riktigt förstått att förbereda mig på, var vilket problem min finska emellanåt blev. Trots att jag rätt snabbt skaffade mig det ordförråd jag behövde till vardags och lärde mig att våga prata om allt möjligt med okända människor som trängdes i dörröppningen ville somliga använda mig för att säga allt negativt de någonsin tänkt om finlandssvenskar, utlänningar av alla slag eller utrikespolitiken i största allmänhet. Den gången jag blev utskälld för att ta jobben av alla riktiga finnar och jämförd med ”sånt där pack de tar in från Ryssland och gud vet varifrån” hade jag mest lust att ta mina grejer och gå. Jag var inte heller säker på om det var enbart positivt då det visade sig att jag för de yngre vakterna ofta blev den första svenskspråkiga i deras egen ålder som de haft att göra med.

Sedan fanns det också besökare som gick omkring som om vi som jobbade på museet inte var närvarande och de ägde hela stället. Miljön på Klosterbacken skiljer sig inte så mycket från det som var vanligt t.ex. ute på landsbygden före krigen och det var inte så lätt att bli tagen på allvar av äldre besökare som tyckte allt var så bekant hemifrån barndomen när man sa att det här i alla fall var fråga om MUSEIstolar och MUSEIsaker som de *inte* fick sitta på eller vända och vrida på. Många ”visste” också mycket bättre än jag vad jag sysslade med och försökte testa mig som ung hantverkare på olika sätt, eller kunde helt enkelt berätta för mig att deras mamma minsann förstod att slå till ordentligt då hon vävde medan det jag gjorde inte alls lät som det borde. Ibland var det bäst att bara se glad ut och lyssna istället för att försöka förklara att deras mamma säkert vävde trasmattor, medan jag själv försökte åstadkomma tunna genomskinliga linnegardiner... och att försöka sitta tyst och inte skratta då somliga kom med de mest fantasifulla teorier om vad de såg i stugorna.

Men att jag t.ex. skämde ut mig ganska rejält i en finsk radiointervju eller blev utskälld av en del besökare som verkade ha kommit bara för att klaga fick jag helt enkelt lära mig att glömma mycket fort. Och oftast tyckte jag faktiskt bara om att få tillfälle att tala med många olika slags människor på alla språk jag kunde och några till och de besökare som gick sin väg glada och nöjda var ändå många fler än de jag nu och då hade problem med.

I.o.m. att jag vävde som en del av en museiutställning stötte jag också på det intressanta problemet att jag alltid måste beräkna hur långt jag skulle hinna väva före mina lediga dagar, så att jag inte lämnade vävstolen i ett sådant skede att den såg alltför tom och tråkig ut när jag var borta. Och så skulle jag naturligtvis ha jobb ända till sista arbetsdagen, men ändå se till att inget var ogjort då jag slutade för året. Faktiskt lyckades det ganska bra, men om det berodde på tur eller skicklighet är en annan fråga...

Mina två somrar på Klosterbacken blev också min första egentliga bekantskap med museiarbete och jag trivdes verkligen, både med själva platsen och med de många människor i olika ålder och med olika uppgifter och bakgrund som kom och gick. Speciellt i förhållande till barn hade jag en känsla av att jag verkligen behövdes. De var ofta så genuint förvånade över den värld vi försökte visa dem att jag bara önskade att de kunnat få göra mer än titta på mig över ett snöre.

